

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO – BỘ Y TẾ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y TẾ CÔNG CỘNG

PHAN THỊ THU HƯƠNG

**THỰC TRẠNG KIẾN THỨC, THÁI ĐỘ, HÀNH VI VÀ HIỆU QUẢ
MÔ HÌNH CAN THIỆP PHÒNG LÂY NHIỄM HIV TRONG NHÓM
DÂN TỘC THÁI 15 – 49 TUỔI TẠI 2 HUYỆN
THUỘC TỈNH THANH HÓA**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y TẾ CÔNG CỘNG

CHUYÊN NGÀNH: Y TẾ CÔNG CỘNG

MÃ SỐ: 62720301

HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

PGS.TS. NGUYỄN THANH LONG

Hà Nội, 2013

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận án là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kì công trình nào khác.

MỤC LỤC

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT	vii
DANH MỤC BẢNG	x
DANH MỤC BIỂU ĐỒ	xii
DANH MỤC HÌNH.....	xii
ĐẶT VẤN ĐỀ	1
CHƯƠNG I: TỔNG QUAN TÀI LIỆU.....	3
1.1. DỊCH TỄ HỌC HIV/AIDS TRONG NHÓM DÂN TỘC THIỂU SỐ.....	3
1.1.1. Tình hình dịch HIV/AIDS ở Việt Nam	3
1.1.2. Một số đặc điểm về văn hóa, kinh tế, xã hội và sức khỏe của nhóm đồng bào dân tộc thiểu số ở Việt Nam	5
<i>1.1.2.1. Các điều kiện kinh tế - xã hội.....</i>	<i>7</i>
<i>1.1.2.2. Điều kiện văn hoá - xã hội</i>	<i>8</i>
<i>1.1.2.3. Thực trạng về sức khoẻ.....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.2.4. Tính dễ bị tổn thương đối với HIV/AIDS.....</i>	<i>10</i>
1.1.3. Một số đặc điểm đồng bào dân tộc thiểu số tại tỉnh Thanh Hóa.....	13
1.1.4. Tình hình dịch HIV/AIDS và lây nhiễm HIV trong nhóm DTTS	15
1.1.5. Dịch tễ học HIV/AIDS tại tỉnh Thanh Hóa.....	17
1.2. CÁC CHƯƠNG TRÌNH CAN THIỆP DỰ PHÒNG LÂY NHIỄM HIV CHO NHÓM ĐỒNG BÀO DTTS	19
1.3. MỘT SỐ NGHIÊN CỨU ĐÁNH GIÁ KIẾN THỨC, THÁI ĐỘ, HÀNH VI TRONG VÀ NGOÀI NƯỚC	28
1.3.1. Các nghiên cứu nước ngoài.....	28
1.3.2. Các nghiên cứu trong nước	31
CHƯƠNG II. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	36
2.1. ĐỐI TƯỢNG NGHIÊN CỨU.....	36
2.2. THỜI GIAN VÀ ĐỊA ĐIỂM NGHIÊN CỨU	36
2.2.1. Thời gian:	36

2.2.2. Địa điểm:	36
2.3. THIẾT KẾ NGHIÊN CỨU	38
2.4. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU CAN THIỆP	38
2.4.1. Cỡ mẫu nghiên cứu	38
2.4.2. Phương pháp chọn mẫu điều tra định lượng	39
2.5. TIỀN HÀNH CAN THIỆP CỘNG ĐỒNG.....	40
2.5.1. Thiết lập mạng lưới cộng tác viên phòng chống HIV/AIDS tuyến cơ sở.	42
2.5.2. Chương trình truyền thông.	43
2.5.3. Tư vấn xét nghiệm HIV tự nguyện	45
2.5.4. Khám chữa bệnh STI.....	45
2.5.5. Chương trình can thiệp giảm tác hại.....	46
2.5.6. Tiến hành đánh giá can thiệp.	48
2.6. PHƯƠNG PHÁP THU THẬP SỐ LIỆU	48
2.6.1. Thu thập số liệu thứ cấp.	48
2.6.2. Nghiên cứu định lượng.....	49
2.6.3. Nghiên cứu định tính.	50
2.7. CÁC CHỈ SỐ NGHIÊN CỨU.....	52
2.8. XỬ LÝ VÀ PHÂN TÍCH SỐ LIỆU	58
2.8.1. Nhập số liệu.....	58
2.8.2. Phân tích số liệu	58
2.9. HẠN CHẾ CỦA NGHIÊN CỨU VÀ BIỆN PHÁP KHẮC PHỤC	60
2.10. KHÓA CẠNH ĐẠO ĐỨC TRONG NGHIÊN CỨU	60
CHƯƠNG III. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU	61
3.1. MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM CỦA ĐỐI TƯỢNG NGHIÊN CỨU	61
3.2. THỰC TRẠNG VỀ KIẾN THỨC, THÁI ĐỘ, HÀNH VI VÀ TIẾP CẬN DỊCH VỤ PHÒNG CHỐNG LÂY NHIỄM HIV CỦA NHÓM NGƯỜI THÁI 15-49 TUỔI Ở NC TCT NĂM 2007	65
3.2.1. Thực trạng về kiến thức phòng chống lây nhiễm HIV/AIDS	65
3.2.2. Thực trạng thái độ của đối tượng về phòng chống lây nhiễm HIV	68

3.2.3. Thực trạng hành vi nguy cơ lây nhiễm HIV/AIDS ở NC TCT.....	70
3.2.3.1. Sử dụng BCS trong QHTD.....	70
3.2.3.2. Nghiện chích ma túy ở NC TCT.....	71
3.2.4. Thực trạng tiếp cận với một số biện pháp can thiệp phòng chống lây nhiễm HIV/AIDS ở NC TCT năm 2007.....	72
3.2.4.1. Tiếp cận với dịch vụ thông tin, truyền thông.....	72
3.2.4.2. Kết quả tiếp cận các dịch vụ can thiệp dựa vào cộng đồng ở NC TCT.....	76
3.2.4.3. Thực trạng dịch vụ tư vấn xét nghiệm tự nguyện lưu động.....	77
3.2.4.5. Thực trạng nhận được các can thiệp phòng chống HIV/AIDS.....	77
3.2.5. Thực trạng nhiễm HIV ở NC TCT năm 2007.....	78
3.3. HIỆU QUẢ CAN THIỆP PHÒNG LÂY NHIỄM HIV/AIDS 2007-2012.....	81
3.3.1. Hiệu quả thay đổi kiến thức, thái độ, hành vi về phòng chống HIV/AIDS. .	81
3.3.1.1. Hiệu quả thay đổi về kiến thức phòng lây nhiễm HIV/AIDS.....	81
3.3.1.2. Hiệu quả thay đổi về thái độ phòng lây nhiễm HIV/AIDS.....	84
3.3.1.3. Hiệu quả thay đổi một số hành vi phòng lây nhiễm HIV/AIDS.....	85
3.3.2. Một số yếu tố ảnh hưởng tới hiệu quả can thiệp thay đổi kiến thức, thái độ, hành vi phòng chống lây nhiễm HIV của đối tượng.....	86
3.3.2.1. Các yếu tố ảnh hưởng tới hiệu quả thay đổi kiến thức.....	86
3.3.2.2. Các yếu tố ảnh hưởng đến thay đổi thái độ phòng lây nhiễm HIV.....	94
3.3.2.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến hành vi sử dụng ma túy.....	99
3.3.3. Hiệu quả thay đổi tình trạng nhiễm HIV trên đối tượng nghiên cứu.....	101
3.3.3.1. Thay đổi về tỷ lệ hiện nhiễm.....	101
3.3.3.2. Yếu tố ảnh hưởng tới hiệu quả thay đổi tình trạng nhiễm HIV.....	102
4.1. Thực trạng về kiến thức, thái độ, hành vi phòng lây nhiễm HIV của nhóm người Thái 15-49 tuổi năm 2007.....	106
4.1.1. Về kiến thức HIV/AIDS.....	106
4.1.2. Về Thái độ đối với HIV/AIDS.....	110
4.1.3. Về hành vi nguy cơ và thực hành phòng chống HIV/AIDS.	113
4.2. Hiệu quả can thiệp phòng lây nhiễm HIV cho nhóm đồng bào dân tộc Thái tại địa bàn NC giai đoạn 2007-2009-2012.....	117

4.2.1. Độ bao phủ chương trình truyền thông và tiếp cận các kênh thông tin.....	117
4.2.2. Kết quả chương trình can thiệp giảm hại và tiếp cận các dịch vụ hỗ trợ.	119
4.2.3. Kiến thức HIV/AIDS của nhóm đồng bào Thái ở NC SCT năm 2012 so với NC 2009 và NC 2007	120
4.2.4. Thái độ đối với HIV/AIDS.....	125
4.2.5. Hành vi nguy cơ của nhóm đối tượng nghiên cứu.....	127
4.2.6. Giảm tỷ lệ nhiễm HIV.	128
4.3. Một số trở ngại và khó khăn ảnh hưởng đến các hoạt động can thiệp.....	129
4.4. Hạn chế của nghiên cứu.....	131
CHƯƠNG V. KẾT LUẬN.....	132
CHƯƠNG VI. KHUYẾN NGHỊ.....	134
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	135
MỘT SỐ HÌNH ẢNH NGHIÊN CỨU.....	155
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

AIDS	Hội chứng suy giảm miễn dịch mắc phải (Acquired Immuno Deficiency Syndrome)
BCS	Bao cao su
BKT	Bơm kim tiêm
CLHQ	Chênh lệch hiệu quả
CTV	Cộng tác viên
DTTS	Dân tộc thiểu số
DFID	Bộ phát triển Quốc tế Vương quốc Anh (Department for International Development)
ĐTNC	Đối tượng nghiên cứu
GDVĐĐ	Giáo dục viên đồng đảng hoặc Đồng đảng viên (ĐĐV)
GK	Giữa kỳ
HĐT	Hộ gia đình được điều tra
HIV	Virut gây suy giảm miễn dịch ở người (Human Immunodeficiency Virut)
HQCT	Hiệu quả can thiệp
NC GK	Nghiên cứu giữa kỳ
NCMT	Nghiện chích ma túy
NC SCT	Nghiên cứu sau can thiệp
NC TCT	Nghiên cứu trước can thiệp
PNMD	Phụ nữ mại dâm hoặc Gái mại dâm (GMD)
PNTSĐ	Phụ nữ tuổi sinh đẻ

PTCS	Phổ thông cơ sở (Cấp I)
PTTH	Phổ thông trung học (Cấp II)
PVS	Phỏng vấn sâu
QHTD	Quan hệ tình dục
SAVY	Điều tra và đánh giá về Vị thành niên và Thanh niên Việt Nam (Survey and Assesement on Vietnamese Youth)
SCT	Sau can thiệp
SL	Số lượng
STI	Nhiễm trùng lây truyền qua đường tình dục (Sexual Transmitted Infections)
TCMT	Tiêm chích ma túy
TCT	Trước can thiệp
TLN	Thảo luận nhóm
TTN	Thanh thiếu niên
TTYT	Trung tâm y tế
TTV	Tuyên truyền viên
TTYT	Trung tâm y tế
UBND	Ủy ban nhân dân
UNAIDS	Chương trình Phối hợp của Liên Hợp Quốc về HIV/AIDS (Joint United Nations Programme on HIV/AIDS)
UNESCO	Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa của Liên hiệp quốc (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)
UNICEF	Quỹ Nhi đồng Liên hợp quốc (United Nations Children's Fund)

UNODC	Văn phòng chống ma túy và tội phạm của Liên hợp quốc (United Nations Office on Drugs and Crime)
VCT	Tư vấn xét nghiệm tự nguyện (Voluntary counseling and testing)
VH-TT	Văn hóa và Thông tin
WB	Ngân hàng Thế giới (World Bank)
WHO	Tổ chức Y tế thế giới (World Health Organization)

DANH MỤC BẢNG

Bảng 2.1. Các chỉ số mô tả thực trạng kiến thức, thái độ, hành vi và đánh giá can thiệp.....	52
Bảng 3.1. Đặc điểm của đối tượng nghiên cứu tại ba thời điểm đánh giá.....	61
Bảng 3.2. Đặc điểm xã hội học của đối tượng nghiên cứu.....	63
Bảng 3.3. Tỷ lệ đối tượng trả lời đúng theo nhóm kiến thức phòng chống HIV/AIDS....	65
Bảng 3.4. Tỷ lệ đối tượng trả lời đúng của đối tượng theo từng câu hỏi ở NC TCT.....	66
Bảng 3.5. Tỷ lệ trả lời đúng theo nhóm thái độ đối với lây nhiễm HIV ở NC TCT.....	68
Bảng 3.6. Tỷ lệ trả lời đúng theo tình huống cụ thể liên quan tới lây nhiễm HIV ở NC TCT.....	69
Bảng 3.7. Tỷ lệ trả lời đúng về hành vi sử dụng BCS trong QHTD ở NC TCT.....	70
Bảng 3.8. Kết quả tiếp cận hoạt động truyền thông phòng chống HIV/AIDS TCT.....	72
Bảng 3.9. Tiếp cận với các kênh thông tin phòng chống lây nhiễm HIV/AIDS ở NC TCT.....	74
Bảng 3.10. Tiếp cận với các nguồn thông tin phòng chống lây nhiễm HIV/AIDS trong 12 tháng qua ở NC TCT.....	75
Bảng 3.11. Tiếp cận các hỗ trợ về phòng chống lây nhiễm HIV/AIDS ở NC TCT.....	77
Bảng 3.12. Tình trạng hiện nhiễm HIV của đối tượng TCT.....	78
Bảng 3.13. Liên quan giữa một số yếu tố với tình trạng HIV ⁽⁺⁾ ở NC TCT.....	79
Bảng 3.14. Ảnh hưởng của một số yếu tố tới lây nhiễm HIV ở NC TCT qua mô hình phân tích hồi quy logistic.....	80
Bảng 3.15. Thay đổi trong nhóm kiến thức về lây nhiễm HIV của đối tượng.....	81
Bảng 3.16. Thay đổi trong các câu hỏi về lây nhiễm HIV của đối tượng.....	83
Bảng 3.17. Thay đổi về thái độ đối với HIV/AIDS của đối tượng.....	84
Bảng 3.18. Hiệu quả thay đổi về hành vi QHTD.....	85